

Nurmijärven kunnan talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2025-2026

Kunnanhallitus 23.10.2023 § 154
777/02.02.00/2023

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi).

Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Tasapainon arvioinnissa huomioidaan tarvittaessa taseeseen edellisiltä tilikausilta muodostuneet ylijäämät. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa tulee olla käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024-2026 on valmisteltu kunnanhallituksen 19.6.2023 § 106 päättämän palveluiden järjestämissuunnitelman ja talousarviokehityksen pohjalta. Kehyksessä on huomioitu kesäkuussa valtuustossa päätetyt kestävän kasvun NUUKA-ohjelman toimenpiteet.

Kunnanhallitus on kehyksessä päättänyt talousarviovalmistelulle seuraavat lähtökohdat:

1. Kunnan omassa palvelutuotannossa menojen kasvua hillitään kestävän kasvun NUUKA-ohjelman mukaisilla toimenpiteillä sekä pidättäytymällä palveluiden laajentamisesta ja palvelutason parantamisesta. Käyttötalouden budjetoinnin lähtökohtana on ollut vuoden 2022 tilinpäätös ja vuoden 2023 talousarvioon tehdyt pysyväisluonteiset muutokset.
2. Bruttoinvestoinnit vuonna 2024 ovat enintään 37,0 milj. euroa (sis. liikelaitokset).
3. Kunnallisveroprosentin muutosta arvioidaan syksyn talousarviovalmistelun yhteydessä.

Kunnan toimialat ja liikelaitokset ovat valmistelleet talousarvioehdotuksensa kunnanhallituksen antaman kehyksen mukaisesti syyskuun aikana.

Kunnanjohtajan talousarvioesityksessä käyttötalouden taso vuodelle 2023 ylittää kunnanhallituksen antaman kehyksen 0,3 milj. eurolla. Ylitys selittyy kustannus- ja tuloarvioiden tarkentumisella ja tiettyjen NUUKA-toimenpiteiden siirtymisellä vuodelle 2025. Kunnanjohtajan talousarvioesityksessä esitetään kunnallisveron korotusta 0,5 %-yksiköllä isojen investointien rahoittamiseksi, joka nostaa kunnallisveron tuottoa 5,5 milj. euroa kehykseen nähden. Kiinteistöveron osalta kunnanjohtajan esityksessä on huomioitu hallituksen esitys eduskunnalle kiinteistöverolain muuttamisesta siten, että maapohjan kiinteistöveroprosentti eriyttäisiin yleisestä kiinteistöveroprosentista ja sen vaihteluvälin alaraja korotettaisiin 1,30 %-yksikköön. Maapohjan kiinteistöveroprosentin korotus nostaa kiinteistöveron tuottoa 0,4 milj. euroa kehykseen nähden. Yhteisöveron tuotto on vastaavasti 0,4 milj. euroa kehystä heikompi yritysten heikentyneiden näkymien johdosta. Valtionosuudet ovat 1,2 milj. euroa kehystä pienemmät, koska hyvinvointialueille siirtynyt rahoitus ei riittänyt kattamaan palveluista aiheutuvia kustannuksia, joten kuntien valtionosuuksiin kohdistui lisäleikkaus. Myös rahoituserien ja poistojen suuruus on tarkentunut ja nämä ovat yhteensä 3,3 milj. euroa kehystä suuremmat. Kunnanjohtajan talousarvioesitys poikkeaa perustellusti annetusta kehyksestä edellä mainittujen erien osalta. Taloussuunnitelma 2024-2026 on kokonaisuudessaan kuntalain mukaisesti ylijäämäinen veronkorotusesityksestä johtuen.

Nurmijärven kunnan taloudelliset lähtökohdat kaudelle 2024-2026

Kunnan taloudelliset lähtökohdat suunnitelmakaudella 2024-2026 ovat kaksijakoiset. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen järjestämismäärä siirtyi hyvinvointialueille 1.1.2023 lähtien ja samalla kuntien tulo- ja menorakenne muuttui huomattavasti. Uudistuksen pitäisi parantaa kuntatalouden menojen ennustettavuutta tulevina vuosina, mutta samalla uudistuksen hintalappu uhkaa muodostua kuntien rahoituksen näkökulmasta suureksi. Seuraava iso muutos on myös nurkan takana, kun TE-palvelujen järjestämismäärä siirretään valtiolta kunnille vuoden 2025 alusta.

Kunnassa on tehty pitkäjänteistä työtä kestävän talouden eteen ja kesällä 2023 päätettiin kestävän kasvun NUUKA-ohjelman päivityksestä. Ohjelman päivitystyön yhteydessä kunnan taloutta tarkasteltiin ulkopuolisen asiantuntijan toimesta ja lopputulos arvioinnissa oli samansuuntainen kuin aiemmissa mallinnoissa: kunnan talous tulee kääntymään nopeasti alijäämäiseksi tulevina vuosina, kun kertaluontoisten erien perustasoa suurempi piristysruiske poistuu kunnan taloudesta, yleinen kustannustaso pysyy korkealla ja suurista investoinneista johtuva velkaantuminen asettaa nykyisessä korkoympäristössä korkokustannukset aiempia ennusteita korkeammalle tasolle. Alijäämäkehityksen kääntäminen ja investointien tulorahoituksen kasvattaminen vaatii käyttötalouden sopeutuksen lisäksi tulorahoituksen lisäystä rinnalleen, mutta vielä tätäkin tärkeämpää on sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin.

Kunnan käyttötalousmenot ovat kohonneet aiempina vuosina noudattaen yleistä kuntatalouden kehityssuuntaa, mutta nopeasti nousseen inflaation ja yleissitovien palkankorotusten myötä kustannustaso tulee tulevina vuosina kasvamaan huomattavasti nopeammin. TE-palvelujen siirto kunnille uhkaa myös osaltaan lisätä kustannuksia ja lisää kuntien roolia suhdannevaihteluiden vaikutusten kantamisesta. TE-palvelujen rahoituksen tasoon liittyy myös suuria epävarmuuksia. Menojen kasvun vastapainoksi tulorahoitus on edellisinä vuosina kehittynyt suotuisasti, varsinkin verotulojen osalta. Ansiotulojen kasvu ja kiinteistöjen jälleenhankinta-arvojen korotus ovat kasvattaneet verotulojen kertymää, mutta samalla suhdanteen heikentyminen tuo epävarmuutta tulevien vuosien ennusteisiin ja erityisesti yhteisöveron kehittymiseen.

Kunnassa on toteutettu investointeja tasaisesti, mutta vuodesta 2016 eteenpäin kasvaneet nettoinvestoinnit ja rahoituspohjan krooninen heikentyminen on vauhdittanut kunnan velkaantumista huolestuttavalla tavalla. Velkaantuminen hidastuu väliaikaisesti vuosina 2022-2023, mutta jatkaa uudelleen voimakkaana vuodesta 2024 eteenpäin.

Kunnan lainakanta on tilikausien 2014-2022 aikana kasvanut 103,6 milj. eurosta 227,9 milj. euroon. Suhteellisen lyhyessä ajassa kunnan lainakanta on yli kaksinkertaistunut. Vuonna 2023 lainakantaa saadaan hetkellisesti madallettua isojen kertaerien johdosta, mutta tämä on poikkeuksellinen vuosi isossa kuvassa. Tämän hetken ennusteiden mukaan vuoden 2026 lopussa kunnan lainakanta asettuu noin 254,9 milj. euroon, mikäli kunnallisveroprosenttia päätetään korottaa esityksen mukaisesti. Mikäli veroprosentit pidetään nykyisellä tasolla, tulee lainakanta asettumaan noin 268,6 milj. euroon vuonna 2026.

Vaikka kunnan taloustilanne on isossa kuvassa haastava ja vaatii valtavasti työtä kehityssuunnan kääntämiseksi, ei luvassa ole pelkkiä palveluita kurjistavia leikkauksia ja synkkyyttä. Kunta investoi peruspalveluihinsa kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä yli 100 milj. eurolla ja huolehtii samalla elinvoiman kehittämisestä viemällä keskeisiä infra-, kaava- ja kehityshankkeita eteenpäin. Kunnalla on loistavan sijaintinsa vuoksi monia luontaisia vahvuustekijöitä.

Talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2024-2026 perustelut

Palvelutuotannon nettomenot ovat vuonna 2024 113,9 milj. euroa, joka on noin 12,7 milj. euroa enemmän vuoden 2022 tilinpäätökseen verrattuna, kun sotepalveluita ei oteta huomioon.

Huomattavaan nettomenojen kasvuun vaikuttaa erityisesti henkilöstökulujen nousu kunta-alan palkkaratkaisun vuoksi, yleinen inflaatio sekä rakentamisen hiipumisen vaikutukset tuottoihin. Kunnan palvelutuotannon nettomenojen kasvu vuoden 2023 ennusteeseen nähden on noin 17,1 milj. euroa, joka selittyy pääosin Kesko Oyj:n tonttikaupan toteutumisesta kesäkuussa 2023.

Henkilöstökulujen ja NUUKA -toimenpiteiden lisäksi palvelutuotannon menoja kunnan toimialoilla nostavat kuluvan vuoden tilinpäätösennusteeseen nähden muun muassa varhaiskasvatuksen palvelusetelimenojen kasvu (1,7 milj.), koulukuljetukset (0,6 milj.), sähkökulujen, purkukustannusten ja materiaalien kustannusvaraus ympäristötoimialalla (0,9 milj.) sekä kustannustason nousu sisäisissä erissä erityisesti vuokratuloissa. Toimintatuottoja puolestaan pienentää muun muassa tukien ja avustusten väheneminen erillisten valtionavustusten osalta (0,8 milj.), maankäyttösovimusten tuottojen väheneminen (0,5 milj.) ja tontinmyyntitulojen väheneminen (12,5 milj.). Toimintatuottoja kasvattavat mm. kotikuntakorvausten kasvu (0,3 milj.), hankkeisiin liittyvä valtionavustusten kasvu (0,6 milj.) ja sisäisten vuokratuottojen kasvu (3,9 milj.).

Kuntaliiton viimeisimmän ennusteen pohjalta kunnan vuoden 2024 verotuloja arvioidaan kertyvän 0,4 milj. euroa enemmän kuin talousarviokehysten laadinnan yhteydessä arvioitiin, kun ei huomioida veronkorotuksen vaikutusta. Verotuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2024 yhteensä 111,9 milj. euroa, joka on 2,3 milj. euroa vähemmän kuluvan vuoden tilinpäätösennusteeseen nähden. Verotuloennuste putoaa veronkorotuksesta huolimatta, koska vuonna 2023 kuntien verotuloja leikkaava vaikutus ei näy vielä täysimääräisesti kunnallis- ja yhteisverotuloissa. Verotuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2025 117,9 milj. euroa ja vuonna 2026 122,6 milj. euroa. Laskelmissa on huomioitu 0,5 prosenttiyksikön veronkorotus.

Valtionosuuksia arvioidaan kertyvän vuonna 2024 32,5 milj. euroa, joka on 1,0 milj. euroa enemmän vuoden 2023 tilinpäätösennusteeseen nähden. Suunnitelmavuosien valtionosuuksien tasot ovat vielä tässä kohtaa arvioita etenkin, kun kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantumisen sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Uuden lainsäädännön pitäisi nykyisen aikataulun mukaan tulla voimaan 1.1.2026.

Merkittävien investointien myötä poistotason arvioidaan nousevan 24,5 milj. eurosta 27,4 milj. euroon aikavälillä 2024–2026. Poistojen osalta on kartoitettu uutta kirjaustapaa, jotta poistojen ajoitus saataisiin kohdistettua oikea-aikaisemmin kirjanpitoon. Pitkällä aikavälillä kunnan tulee huolehtia vuosikatteen riittävästä vahvuudesta poistojen kasvaessa, että talous säilyisi tasapainossa myös tuloslaskelmatasolla (ns. kirjanpidollinen tasapaino).

Taloussuunnitelmassa kunnan bruttoinvestointitaso vuonna 2024 on 40,1 milj. euroa, vuonna 2025 55,8 milj. euroa ja vuonna 2026 65,7 milj. euroa. Rahoitusosuuksia investointeihin ei ole arvioitu taloussuunnitelmakausille.

Arvioitu nettolainakannan muutos vuonna 2024 on +8,4 milj. euroa, jolloin kunnan lainakanta asettuisi yhteensä noin 205,2 milj. euroon. Suurista investoinneista ja kunnan heikentyneestä taloustilanteesta johtuen velkaantuminen lähivuosina tulee kiihtymään merkittävästi ilman toimenpiteitä. Vuoden 2024 investointitaso on suunnitelmavuosia huomattavasti matalammalla tasolla, mutta toiminnan ja investointien rahavirta on kuitenkin 9,2 milj. euroa negatiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran negatiivisuus indikoi painetta lainakannan kasvattamiseen tai veroprosentin korottamiseen. Suunnitelmavuosina 2025 ja 2026 investointitaso kasvaa merkittävästi, johtaen edelleen huomattavaan velkaantumiseen. Vuoden 2026 lopussa kunnan lainakannan ennakoitaan asettuvan 254,9 milj. euroon.

Liitteenä talousarvio 2024 ja taloussuunnitelma 2024-2026.

Kunnanjohtaja

Esitys

Kunnanhallitus päättää:

1. Hyväksyä osaltaan vuoden 2024 talousarvion ja taloussuunnitelman 2024-2026 ja esittää sen edelleen valtuustolle hyväksyttäväksi,
2. valtuuttaa talousjohtajan tekemään mahdolliset tekniset korjaukset talousarviokirjaan.

Valmistelija

Kunnanjohtaja Outi Mäkelä, outi.makela(at)nurmijarvi.fi
Talousjohtaja Erno Kontio, erno.kontio(at)nurmijarvi.fi
Taloussuunnittelupäällikkö Maiju Paaso, maiju.paaso(at)nurmijarvi.fi
Hallintojohtaja Katja Vuorinen, katja.vuorinen(at)nurmijarvi.fi
Sivistysjohtaja Tiina Hirvonen, tiina.hirvonen(at)nurmijarvi.fi
Tekninen johtaja Juha Oksanen, juha.oksanen(at)nurmijarvi.fi

Käsittely

Käyttötalousosa

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala s. 41–60

Virpi Rätty ilmoitti esteellisyydestä (intressijäävi; hallintolaki 28.1 § kohta 3) osallistua sivistys- ja hyvinvointitoimialan talousarvion käsittelyyn klo 15.32–15.51. Tarleena Takalo-Eskola liittyi kokoukseen Virpi Rädyn tilalle.

Puheenjohtajana toimi tämän kohdan käsittelyn aikana Riikka Raekannas

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala s.46 ja liikunta- ja hyvinvointipalvelut s.59, henkilöstösuunnitelma Riikka Raekannas esitti Häggin kannattamana, että kohtaan ”Koordinaattori: Yksi liikunnanohjaajan vakanssi lakkautetaan.” tehdään seuraava tekstilisäys:

Kunnanhallitukselle tuodaan selvitys liikunnanohjaajan toimenkuvan uudelleenorganisoinnista kevään 2024 aikana. Miten toiminta organisoidaan siten, että sivistys- ja hyvinvointitoimialan esitettyihin toimintaympäristön muutoksiin hyvinvoinnin ja terveyden kehittämisestä ja ennaltaehkäisemisestä pystytään edelleen vastaamaan.

Puheenjohtajan tiedustellessa asiaa, kukaan ei vastustanut Raekannaksen esitystä, joten kunnanhallitus hyväksyi Raekannaksen esityksen yksimielisesti.

Ympäristötoimiala

Petri Vaulamo esitti toivomusponnen, että kunta vähentäisi omia infra hankkeitaan ja tekisi rajauksen hinnoitteluun, mitä suuremmat hankkeet kilpailutetaan. Aihetta tulisi käsitellä lautakunnassa ja samalla ottaa haltuun kuorma-autojen ja traktorikaivureiden päästömääräykset (luokitukset), että ne vastaavat tätä päivää. Hankesuunnittelussa olisi rajattava hankkeiden kesto riittävän lyhyeksi, jotta tekijät ovat sen mukaisia.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelman osalta talousjohtaja totesi, että pohjaesitykseen verrattuna verotulot tippuvat hyväksytyyn muutosesityksen myötä talousarvio ja -suunnitelmavuosille seuraavasti:

- 2024: -1 000 000 euroa
- 2025: -1 150 000 euroa
- 2026: -1 200 000 euroa

Verotulojen tippumisen myötä lainanottotarpeet nousevat suunnitelmakaudella, joten korkokulujen on arvioitu nousevan muutoksen myötä 20 000 euroa vuodelle 2024, 20 000 euroa vuodelle 2025 ja 25 000 euroa vuodelle 2026.

Vaikutus vuosikatteeseen näiden muutosten myötä on -1 020 000 euroa vuodelle 2024, -1 170 000 euroa vuodelle 2025 ja -1 225 000 euroa vuodelle 2026.

Kunnanhallitus hyväksyi tuloslaskelmaosan muutettuna kunnanhallituksen kokouksessaan tekemillä muutoksilla.

Rahoitusosa

Rahoitusosan osalta talousjohtaja totesi, vuosikatteen heikentymisen johdosta lainakannan muutosta lisätään 1 000 000 euroa vuodelle 2024 ja 500 000 euroa vuodelle 2025.

Kunnanhallitus hyväksyi rahoitusosan muutettuna kunnanhallituksen kokouksessaan tekemillä muutoksilla.

Päätös

Kunnanhallitus päätti:

1. Hyväksyä osaltaan vuoden 2024 talousarvion ja taloussuunnitelman 2024-2026 ja esittää sen edelleen valtuustolle hyväksyttäväksi seuraavin muutoksin:
- Sivistys- ja hyvinvointitoimiala s.46 ja liikunta- ja hyvinvointipalvelut s.59, henkilöstösuunnitelma Kohtaan "Koordinaattori: Yksi liikunnanohjaajan vakanssi lakkautetaan." tehdään seuraava tekstilisäys:

Kunnanhallitukselle tuodaan selvitys liikunnanohjaajan toimenkuvan uudelleenorganisoimisesta kevään 2024 aikana. Miten toiminta organisoidaan siten, että sivistys- ja hyvinvointitoimialan esitettyihin toimintaympäristön muutoksiin hyvinvoinnin ja terveyden kehittämistä ja ennaltaehkäisemisestä pystytään edelleen vastaamaan.

2. valtuuttaa talousjohtajan tekemään mahdolliset tekniset korjaukset talousarviokirjaan.

Virpi Rätty poistui kokouksesta esteellisenä sivistys- ja hyvinvointitoimialan talousarvion käsittelyn ja päätöksenteon ajaksi. Riikka Raekannas toimi tämän aikaa puheenjohtajana.